

after their former nesting trees had been felled during the previous winter. No eggs were laid, probably as a result of interactions by Curlews *Numenius arquata* and Black-tailed Godwits *Limosa limosa* nesting in the same grassland.

Near Geffen (NB), in the middle of an open area without trees within 1500 m, a nest of a Stock Dove was found in a parcel with long grass in which also several Black-tailed Godwits were breeding. When the dove returned to the nest, it was heavily attacked by the godwits. Notwithstanding a clump of grass around the nest was saved during mowing of the vegetation, the clutch was destroyed by a predator.

*Leo M.J. van den Bergh, Bert van Jaarsveld & Francien van Driel,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem*

Gezamenlijke trek van ganzen met andere watervogels

Door 't Hart (1987) is onlangs een waarneming van gezamenlijke trek van Wilde Zwanen *Cygnus cygnus* en Kolganzen *Anser albifrons* beschreven. Aan de hand van systematisch verzamelde gegevens van trekkende ganzen wil ik deze waarnemingen in een breder kader plaatsen. De waarnemingen werden verzameld in de periode 1977-85 in het kader van onderzoek naar ganzen in het Leekstermeer-gebied (Niezen & Venema 1983). De gegevens komen uit Noord-Drenthe, de Veenkoloniën en de Eemshaven. Het materiaal omvat 200 000 overtrekkende ganzen verdeeld over 4112 groepen. Slechts 53 groepen (1.3%) bestonden uit twee of meer soorten ganzen. In zeven groepen (0.2%) waarin de soorten geruime tijd in deze samenstelling bleven doornvliegen, vlogen ganzen samen met andere soorten watervogels:

17.10.81 21 Grauwe Ganzen *Anser anser* + 1 Smient *Anas penelope*

5.11.81 70 Rietganzen *Anser fabalis* + 3 Slobeen-
den *Anas clypeata*

17.10.82 24 Grauwe Ganzen + 20 Aalscholvers
Phalacrocorax carbo

4.2.84 1 Kolgans, 3 Brandganzen *Branta leucopsis*
+ 27 Kleine Zwanen *Cygnus columbianus*

4.3.84 2 Kolganzen + 1 Zwarte Zwaan *Cygnus*
atratus + 65 Kleine Zwanen

13.10.84 78 Kleine Rietganzen *Anser brachyrhyn-*
chus + 32 Aalscholvers

10.3.85 250 Kolganzen + 7 Kleine Zwanen.

Het samenvliegen van ganzen met andere soorten blijkt weinig voor te komen. Gezien de overeenkomst in biotoopkeuze en het veelvuldig samen pleisteren zou gezamenlijke trek vaker mogen wor-

den verwacht. Opvallend is dat ganzesoorten vaker samen zijn waargenomen dan met andere soorten watervogels. Mogelijk ligt de vliegsnelheid van de verschillende soorten ganzen dicht bij elkaar dan die van ganzen in verhouding tot andere soorten watervogels.

Summary *Joint migration of geese with other species of waterfowl*

Within over 4000 records of migrating geese, 53 flocks (1.3%) of two or more geese species were found. Seven records (0.2%) of joint migration of geese with other waterfowl are described. Given the habitat choice, joint migration seems to occur less frequently than expected. Differences in flight speed are suggested to be the main factor.

Literatuur

'T HART M. 1987. Gezamenlijke trek van Wilde Zwanen *Cygnus cygnus* en Kolganzen *Anser albifrons* in één formatie. *Limosa* 60:86.

NIEZEN J. & VENEMA P. 1983. Ganzen in het Leekstermeer-gebied, overwintering en trek. (Rapport) Eigen uitgave, Roden.

P. Venema, Poelackers 1, 9321 EW Peize

Gezamenlijk vliegen van Rotganzen *Branta bernicla* en Aalscholvers *Phalacrocorax carbo*

Op 22 september 1987 werd om 8u35 boven de Waddenzee ter hoogte van Oosterbierum (Fr) een formatie van 24 Rotganzen en 7 Aalscholvers gezien. De vogels vlogen in westelijke richting, op 30 meter hoogte, evenwijdig aan de kustlijn en op 100 meter afstand van de dijk. Aanvankelijk werd in V-formatie gevlogen, waarbij een Rotgans aan kop vloog, gevolgd door drie Rotganzen, vier Aalscholvers en tien Rotganzen, respectievelijk acht Rotganzen, drie Aalscholvers en twee Rotganzen. Op een gegeven moment wisselde de kopgroep van plaats, waarbij de voorste twee Rotganzen achter de eerste Aalscholver invogden en de derde Aalscholver op kop ging vliegen. Na c. 400 meter zo te hebben gevlogen, vormde de groep een linie, waarbij zes van de Rotganzen uit de achterste gelederen vooropgingen, gevolgd door de drie voorste Aalscholvers. Daarachter kwamen vier Rotganzen, 4 Aalscholvers en 14 Rotganzen. De lijnformatie kon nog c. 500 meter worden gevolgd voordat deze uit het gezicht verdween. Gedurende deze 500 meter werden geen nieuwe wisselingen gezien. Tijdens de c. 1200 meter dat de vogels konden worden gevolgd, veranderde zowel de vlieghoogte als de

afstand van de vogels tot de dijk nauwelijks. Het was opmerkelijk dat het aanvankelijk niet opviel dat het in het beschreven geval om een gemengde groep vogels ging. De vogels vertoonden een overeenkomstig vlieggedrag en dezelfde vleugelslagfrequentie. Pas toen de groep meer in zijaanzicht zichtbaar was, viel het op dat zich tussen de Rotganzen ook enkele Aalscholvers bevonden.

Of het hier om echte trek of om een lokale verplaatsing ging, is niet bekend. In september is de Aalscholver een niet ongewone verschijning langs dit deel van de Waddendijk. Meestal worden zij in de ochtenduren en vliegend boven zee gezien. Incidenteel kunnen zij zich echter ook ophouden op de strekdammen in de Waddenzee of in het achterland. Rotganzen verschijnen meestal wat later in dit gebied. Zij worden hier dan onregelmatig in kleine groepjes of solitair waargenomen, zowel langtrekkend als pleisterend op het wad. Sinds 1984 wordt hier in de herfst gedurende enkele ochtenden per week trek geteld. Tijdens deze tellingen kon van 47 groepen Aalscholvers en 38 groepen Rotganzen de soortsaanstelling worden bepaald. Gezamenlijk vliegen van Aalscholvers en Rotganzen met elkaar of met andere vogelsoorten werd hierbij, afgezien van het beschreven geval, niet vastgesteld. De combinatie Aalscholver en Rotgans werd in de literatuur niet teruggevonden, wel van Aalscholver met Grauwe Gans *Anser anser* en Aalscholver met Kleine Rietgans *A. brachyrhynchus* (Venema 1989) en van andere ganzen dan Rotganzen met andere soorten watervogels ('t Hart 1987, Venema 1989). Gezamenlijk vliegen van verschillende soorten watervogels lijkt zeldzaam te zijn. Zo trof Venema (1989) bij ruim 4000 groepen ganzen slechts 60 keer een gemengde groep aan.

Verschillen in vliegsnelheid noemt hij als mogelijke oorzaak voor het weinig of niet mengen van soorten tijdens de vlucht. Ook is het denkbaar dat verschillende vleugelslagfrequenties binnen een gemengde groep storend werken en een energetisch optimale verplaatsing verhinderen. In het hier beschreven geval betrof het twee soorten die binnen de groep over grotere afstand dezelfde vliegsnelheid en vleugelslagfrequentie aanhielden.

Summary *Joint flight of Brent Goose Branta bernicla and Cormorant Phalacrocorax carbo*

On 22 September 1987, 24 Brent Geese and 7 Cormorants were seen flying together above the Waddensea along the Frisian coastline near Oosterbierum. First they were flying in V-formation, with Brent Geese at top. After some distance a Cormorant took over the leading place. Later on a line formation was formed, with Brent Geese at top. At first, identification of the Cormorants was difficult, because flight behaviour and wing beat pattern of both species were the same. It is not known whether this record refers to migration or a local movement.

Literatuur

- 't HART M. 1987. Gezamenlijke trek van Wilde Zwanen *Cygnus cygnus* en Kolganzen *Anser albifrons* in één formatie. *Limosa* 60: 86.
VENEMA P. 1989. Gezamenlijke trek van ganzen met andere watervogels. *Limosa* 62: 92.

J. E. Winkelman,
Rijksinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem